

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Miluše Doškové a soudců JUDr. Vojtěcha Šimíčka a JUDr. Karla Šimky v právní věci žalobce **Ing. S. K., správce konkursní podstaty úpadce Č.Ch., a. s.,** zastoupeného JUDr. Kamilem Podroužkem, advokátem se sídlem Hradec Králové, Šafaříkova 666, proti žalovanému **Finančnímu ředitelství v Hradci Králové,** se sídlem Hradec Králové, Horova 17, v řízení o kasační stížnosti žalobce proti rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 30. 6. 2005, č. j. 31 Ca 20/2005 - 20,

takto:

Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 30. 6. 2005, č. j. 31 Ca 20/2005 - 20 **se zrušuje** a věc **se** mu **vrací** k dalšímu řízení.

Odůvodnění:

Kasační stížností podanou v zákonné lhůtě se žalobce jako stěžovatel domáhá zrušení shora označeného rozsudku krajského soudu, kterým byla zamítnuta jeho žaloba proti rozhodnutí Finančního úřadu v Hradci Králové ze dne 22. 11. 2004, č. j. 5394/150/2004-Šj, jímž bylo zamítnuto jeho odvolání proti rozhodnutí Finančního úřadu Vysoké Mýto ze dne 26. 7. 2004, č. j. 33998/04/274970/1914 o nevrácení přeplatku na dani z příjmů právnických osob podle § 64 odst. 4 zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků (dále též daňový řád).

Krajský soud vyslovil, že žalobci vznikl přeplatek na dani po prohlášení konkursu, a tento přeplatek byl v souladu se zákonem převeden na jiný daňový nedoplatek. V právním názoru se opřel o stanovisko, které bylo přijato plénem Nejvyššího správního soudu dne 29. 4. 2004, sp. zn. Sst 2/2003 k výkladu vztahu § 64 zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů a § 14 odst. 1 písm. i) zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů, podle něhož bylo převedení daňových

přeplatků na daňové nedoplatky i po prohlášení konkursu přípustné. V daném případě se nejednalo o vratitelný přeplatek, tudíž nemohl náležet do konkursní podstaty; proto žalobu zamítl.

Stěžovatel proti tomu v zákonné lhůtě podal kasační stížnost, v níž však pouze uvedl, že napadá oba výroky soudního rozhodnutí a že kasační stížnost zdůvodní dodatečně. Krajský soud mu usnesením č. j. 31 Ca 20/2005 - 31 ze dne 30. 8. 2005 uložil doplnění důvodů kasační stížnosti ve lhůtě 1 měsíce od doručení; usnesení bylo žalobci doručeno dne 6. 9. 2005 a jeho zástupci dne 7. 9. 2005. Až dne 14. 11. 2005, tedy po uplynutí stanovené lhůty, stěžovatel předložil doplnění kasační stížnosti. V něm namítl, že ust. § 14 odst. 1 písm. i) zákona o konkursu a vyrovnání je ustanovením speciálním ve vztahu k ust. § 64 daňového řádu. Poukázal na právní názor vyslovený Nejvyšším soudem v rozhodnutí ze dne 28. 1. 2002, č. j. 29 Cdo 95/2000 - 95 a ve vztahu k soudem aplikovanému stanovisku Nejvyššího správního soudu poukázal na zveřejněný odlišný právní názor několika jeho soudců. Ze všech těchto pramenů obsáhle citoval. Nakonec upozornil na rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 28. 7. 2005, sp. zn. III. ÚS 648/2004, stojící na nepřípustnosti kompenzace soukromoprávních i veřejnoprávních pohledávek po prohlášení konkursu. Z těchto důvodů navrhl zrušení napadeného rozsudku krajského soudu a vrácení věci k dalšímu řízení.

Žalovaný se ke kasační stížnosti nevyjádřil.

Nejvyšší správní soud se nejprve musel zabývat tím, zda kasační stížnost bude věcně projednávat. Kasační stížnost podaná v zákonné lhůtě neobsahovala konkrétní žalobní body, soud ovšem uložil odstranění vad, k němuž došlo až po stanovené lhůtě. Podle § 106 odst. 3 s. ř. s., nemá-li kasační stížnost všechny náležitosti již při jejím podání, musí být tyto náležitosti doplněny ve lhůtě jednoho měsíce od doručení usnesení, kterým byl stěžovatel vyzván k doplnění podání. Jen v této lhůtě může stěžovatel rozšířit kasační stížnost na výroky dosud nenapadené a rozšířit její důvody. Tuto lhůtu může soud na včasnou žádost prodloužit, nejdéle však o další měsíc. Krajský soud stěžovatele sice k odstranění vad vyzval a jím stanovenou lhůtu stěžovatel překročil, přesto však nelze dospět k závěru, že kasační stížnost lze odmítnout. Součástí výzvy k odstranění vad totiž musí být i poučení o následcích nevyhovění této výzvě. Krajský soud v daném případě poučil o tom, že při nevyhovění výzvě bude věc po uplynutí lhůty předložena Nejvyššímu správnímu soudu k rozhodnutí. Taková „hrozba“ však úlohu řádného poučení nesplňuje, poučení musí cílit k následku nevyhovění výzvě, tedy k tomu, že hrozí, že jeho návrh nebude věcně projednán, ale odmítnut. Náležitosti kasační stížnosti stanoví § 106 odst. 1 s. ř. s. s tím, že zde obdobně platí ust. § 37 s. ř. s. Jak ust. § 106 odst. 3 s. ř. s., tak ust. § 37 odst. 5 s. ř. s. upravují odstranění vad podání. Ust. § 106 odst. 3 s. ř. s. tak činí výslovně ve vztahu ke kasační stížnosti, tím vylučuje obecné ustanovení § 37 odst. 5 s. ř. s., pouze však v tom, co takto odlišně upravuje. I v kasačním řízení proto platí, že není-li vada kasační stížnosti odstraněna a jedná se o vadu bránící pokračování v řízení, bude kasační stížnost odmítnuta. O takovém následku nevyhovění výzvě musí být účastník poučen. Vzhledem k tomu, že se tak v daném případě nestalo a stěžovatel nebyl vyzván k odstranění vad kasační stížnosti pod sankcí jejího odmítnutí, nelze z těchto důvodů kasační stížnost odmítnout. Za odporující procesní ekonomi řízení je třeba považovat řešení, při němž by byl spis vrácen krajskému soudu k nové výzvě obsahující řádné poučení a kdy lze očekávat, že po tomto formálním kroku by bylo podáno doplnění, které již spis obsahuje.

Stěžovatel kasační stížností namítá nesprávné posouzení právní otázky soudem ve smyslu § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s. a je nerozhodné, že důvody tomuto ustanovení nepodřadil Důvodnost kasační stížnosti Nejvyšší správní soud pak posoudil v mezích jejího rozsahu a uplatněných důvodů (§ 109 odst. 2, 3 s. ř. s.).

Pokud jde o namítaný nesprávný právní názor krajského soudu, v němž má výrok napadeného rozsudku oporu, vycházel tento skutečně z právního názoru vysloveného plénem Nejvyššího správního soudu dne 29. 4. 2004 sp. zn. Sst 2/2003. Podle tohoto stanoviska *daňový přeplatek lze vrátit daňovému subjektu jen za předpokladu, že se jedná o vratitelný přeplatek, to jest není-li evidován na žádném z jeho osobních účtů žádným správcem daně nedoplatek na dani, přičemž není rozhodné, zda nedoplatek vznikl před nebo po prohlášení konkursu. Postup správce daně není nezákonný, postupuje-li při vracení přeplatku v souladu s podmínkami pro jeho vrácení stanovenými daňovými předpisy.* Stanovisko bylo zveřejněno pod č. 215/2004 Sb. NSS.

V době mezi vydáním napadeného rozsudku a vyřízením této kasační stížnosti ovšem podstata právního názoru, obsaženého v citovaném stanovisku zdejšího soudu, byla zásadním způsobem zpochybněna nálezy Ústavního soudu ze dne 28. 7. 2005, sp. zn. III. ÚS 648/04, ze dne 29. 9. 2005, sp. zn. III. ÚS 38/05 a ze dne 20. 12. 2005, sp. zn. II. ÚS 35/05. Ratio decidendi zmíněných nálezů lze shrnout tak, že „*ustanovení § 14 odst. 1 písm. i) zákona o konkursu a vyrovnání je zvláštním právním předpisem, zakotvujícím nepřípustnost kompenzace nejen soukromoprávních, nýbrž rovněž veřejnoprávních pohledávek. Jako takové má proto v pozici speciální úpravy přednost před úpravou obecnou, obsaženou v ustanoveních § 59 odst. 3 písm. e), § 40 odst. 11 a § 64 odst. 2 daňového řádu. Rozhodnutí obecných soudů, jež uvedenou souvztažnost norem jednoduchého práva neakceptují, ocitají se z tohoto důvodu v rozporu s ustanoveními čl. 4 odst. 4 a čl. 11 odst. 1 Listiny*.“ Ze srovnání citovaných nálezů a uvedené právní věty, blíže argumentačně rozvedené ve stanovisku Nejvyššího správního soudu, je jasně patrno, že vedle sebe neobstojí, neboť jsou založeny na zcela odlišných úvahách, které ústí v protikladná řešení. Nejvyšší správní soud proto musel vážit vzniklý nesoulad a jeho vliv na další rozhodovací praxi v obdobných případech.

K tomuto problému již Nejvyšší správní soud zaujal ve věci sp. zn. 2 Afs 180/2004 následující názor:

Předně je třeba uvést, že celý vnitrostátní právní řád je založen na principu vnitřního souladu (konzistence) a hierarchického uspořádání. Tato základní maxima musí být rozhodujícím hlediskem při výkladu jeho jednotlivých součástí. Je proto chybný takový náhled na právní řád, který jeho jednotlivé vrstvy vnímá relativně izolovaně, a to z hlediska materiálního i formálního. V tomto kontextu se jeví velmi významným čl. 95 Ústavy, který lze - mimo jiné - vnímat též jako potvrzení zmíněné hierarchie právního řádu a jako prostředek komunikace mezi Ústavním soudem na straně jedné a mezi soudy obecnými na straně druhé. Především z něj lze dovodit, že obecné soudy (mezi něž v tomto smyslu a se značným zjednodušením patří i Nejvyšší správní soud) jsou při svém rozhodování vázány nejen zákonem, nýbrž také ústavním pořádkem (arg. a minori ad maius). Právě v tomto kontextu vystupuje do popředí funkce Ústavního soudu, kterou je podle čl. 83 Ústavy ČR ochrana ústavnosti. Ústavní soud je tedy hlavní interpretátor ústavního pořádku a právě v tomto smyslu musí být jeho rozhodnutí závazná.

Nejvyšší správní soud dále uvádí, že podle imperativu ústavně konformní interpretace a aplikace právních předpisů jsou všechny subjekty aplikující právo povinny postupovat

tak, aby zvolený výklad právních předpisů byl souladný s ústavností, a to ve smyslu výslovného znění konkrétních ústavních norem i ústavních principů a hodnot, nezřídka v ústavních textech expressis verbis nevyjádřených. Teprve pokud takový výklad možný není, je namístě protiústavní ustanovení právních předpisů k tomu příslušným mechanismem odstranit. V tomto kontextu viděno, jestliže Ústavní soud v některém svém rozhodnutí zformuluje ústavně konformní výklad právního předpisu, je nutno tento výklad respektovat i v obdobných kauzách, byť se jedná o procesně samostatná řízení. Opačný výklad, který by kupř. s odkazem na vázanost soudce zákonem podle čl. 95 odst. 1 Ústavy ČR odmítal respektovat právní názor Ústavního soudu, by představoval logickou chybu, jelikož tato vázanost výkladem norem nadzákonné (ústavní) síly musí být pro soud při aplikaci jednoduchého práva určující. Navíc nelze přehlédnout, že opačný závěr by ve svých důsledcích vedl k nerovnosti účastníků jednotlivých soudních řízení a k nepředvídatelnosti soudního rozhodování, což samozřejmě představuje pochybení dosahující ústavní intenzity. Nelze rovněž přehlížet, že určujícím společným prvkem obecných soudů a Ústavního soudu je jejich poslání zakotvené v čl. 4 Ústavy, kterým je ochrana základních práv a svobod. Mezi oběma složkami soudní moci tak musí existovat souhra a harmonie, nikoliv animozita. V podmínkách právního státu je proto nemyslitelné, aby obecný soud - s vědomím jednotné a jasně seznatelné judikatury Ústavního soudu - s odvoláním na dikci zákona zvolil takovou jeho interpretaci, kterou Ústavní soud považuje za protiústavní.

Jakkoliv tedy se Česká republika nenachází v tradičním prostředí precedentálního práva, jsou obecné soudy povinny judikaturu Ústavního soudu respektovat a v tomto smyslu je pro ně závazná. K odchylce od ní by mohly přistoupit pouze ve výjimečných případech, a to např. tehdy, pokud by došlo ke změně právní úpravy; tato judikatura by byla vnitřně nesourodá a nepředstavovala by proto tzv. ustálenou (konstantní) judikaturu; nevypořádávala by se dostatečně se všemi možnými a uplatněnými zásadními argumentačními pozicemi a zároveň by bylo z obsahu takovéhoto rozhodnutí a z konkrétních okolností věci patrno, že k tomuto nevypořádání nedošlo záměrně, nýbrž v důsledku opomenutí, anebo by došlo k zásadní změně společenských či ekonomických poměrů, což by obecný soud ve svém rozhodnutí přesvědčivě odůvodnil. Proto setrvalou a vnitřně nerozpornou judikaturu Ústavního soudu nelze vnímat jako naroveň postavenou právním předpisům (zákonům), nýbrž jako závaznou interpretační vodítka při rozhodování ve skutkově a právně obdobných věcech, od nichž je sice možný odklon, to však pouze ve výjimečných a racionálně odůvodněných případech, jejichž demonstrativní nástin byl proveden výše.

Na základě zmíněných východisek je zřejmé, že v daném případě dochází k souběhu jednotlivých právních výkladových metod (teleologická, logická a koneckonců i gramatická - viz zejména čl. 89 odst. 2 Ústavy) vyúsťujících v jednoznačný závěr, že správní soudy musí ve své další rozhodovací činnosti respektovat právní názor obsažený v citovaných nálezech Ústavního soudu. V tomto smyslu je právní názor v těchto nálezech obsažený závazný.

Ze všech popsaných důvodů proto správní soudy (včetně Nejvyššího správního soudu) jsou povinny ve své další rozhodovací činnosti respektovat citovaný právní názor Ústavního soudu.

Za tohoto stavu se Nejvyšší správní soud odchýlil od zmíněného stanoviska a napadené rozhodnutí krajského soudu v rozhodné argumentaci (tj. argumentaci, která je oporou výroku) uznal za rozporné se závěry Ústavního soudu, a tudíž přisvědčil i všem námitkám stěžovatele směřujícím proti tomuto právnímu názoru krajského soudu.

Nejvyšší správní soud proto napadený rozsudek krajského soudu podle § 110 odst. 1 s. ř. s. zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení, v němž je právním názorem vysloveným v tomto rozsudku vázán (odst. 3 téhož ustanovení); tedy i právním názorem o nezbytnosti respektovat při rozhodování obdobných případů předmětné nálezy Ústavního soudu.

O náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti rozhodne krajský soud v novém rozhodnutí (§ 110 odst. 2 s. ř. s.).

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 3. srpna 2006

JUDr. Miluše Došková
předsedkyně senátu